

Suomen virtuaaliyliopiston johtoryhmälle

Asia: Lausuntopyyntö Suomen virtuaaliyliopiston (SVY:n) johtoryhmän esityksestä SVY:n strategiaksi 2005–2010

Suomen yliopistokirjastojen neuvosto haluaa tuoda esiin näkemyksiään SVY:n strategialuonnokseen. Toivomme, että kannanotomme ovat hyödyksi, kun Suomen virtuaaliyliopiston johtoryhmä jatkaa strategian kehittelyä.

Yleistä

Strategialuonnos liikkuu melko yleisellä tasolla. Vaarana on, että strategian konkretisointi toiminnaksi epäonnistuu, jolloin sen toteutumistakaan ei voi seurata. Hyvää strategiassa on se, että siinä lyhyesti määritellään, mikä SVY on ja mitkä ovat sen päätehtävät. Ongelmallista sen sijaan on, että strategia jättää auki todelliset toimijat ja niiden roolit. Kirjastoja tai muitakaan yhteistyökumppaneita ei juuri mainita. Myös strategiset päämäärät ja kriittiset menestystekijät on määritelty varsin yleisluontoisesti. Arviointimittarit puuttuvat, eikä tavoitetasojakaan ole asetettu.

Virtuaaliyliopiston kaltaisessa hankkeessa tarvitaan paikallisia toimijoita, vahvaa yhteistyötä ja hyvin toimivia yhteistyöelimiä, joilla on takanaan kaikkien tuki ja luottamus. Yliopistokirjastojen verkostolla on tällaisesta yhteistyöstä vuosikymmenten kokemus. Olemassa oleville yliopistojen välisille yhteistoimintaverkostoille on kertynyt arvokasta verkosto-osaamista, jota tarvitaan virtuaaliyliopistotoiminnan kehittämisessä.

Kirjastoammattilaiset ovat olleet tietojärjestelmiensä loppukäyttäjiä, palveluntuottajia ja sisällöntuottajia, joten kirjastoissa on tietoa järjestelmien yhteentoimivuudesta ja käytettävyydestä niin asiakkaiden kuin ylläpitäjienkin näkökulmasta. Kirjastoverkoston tästä osaamisesta on hyötyä myös virtuaaliyliopistotoiminnassa.

Opiskelijoiden liikkuvuuden ja verkko-opetustarjonnan merkittävä lisääminen merkitsee jokaiselle yliopistokirjastolle kasvavaa aineistojen ja palvelujen kysyntää. Tämä tulisi tiedostaa sekä yliopistoissa että Virtuaaliyliopiston toimielimissä ja ottaa huomioon strategian toimeenpanossa.

Yksityiskohtaiset kommentit

2. Suomen virtuaaliyliopisto osana tietoyhteiskuntaa

Tähän kohtaan asiat on poimittu muista asiakirjoista, mutta niitä ei ole työstetty virtuaaliyliopiston strategiaan sopiviksi, joten niitä on vaikea kommentoida.

Informaatiolukutaito on tietoyhteiskunnassa tärkeä taito, jota tulisi korostaa myös SVY-strategiassa. Sen merkitystä akateemisissa opinnoissa painotetaan myös opetusministeriön Koulutus ja tutkimus 2003-2008 Kehittämissuunnitelmassa.

3. Toimintaympäristön muutos

Strategiassa mainittujen muutostekijöiden luetteloon olisi hyvä lisätä:

- Julkaisutoiminnan muutos ja elektronisten aineistojen lisääntyminen
- Tietotekniikan kehitykseen liittyvät mahdollisuudet ja toisaalta myös tietoturvaongelmat ja riskit

4. Virtuaaliyliopistotoimijat ja niiden vastuut

5. Toiminta-ajatus

6. Suomen virtuaaliyliopiston visio

Toiminta-ajatuksessa todetaan SVY:n olevan suomalaisten yliopistojen yhteistyön verkosto-organisaatio. Olisi syytä selventää, mitä tämä käytännössä tarkoittaa ja mitkä ovat eri toimijoiden roolit ja vastuut. Kun sanotaan, että SVY edistää verkostoituneiden opetus- ja tutkimuspalveluiden kehittämistä, tuotteistamista ja välittämistä yliopistojen yhteiseen käyttöön ja tarjontaan kansallisesti ja kansainvälisesti, olisi mietittävä myös, kuka tekee mitä ja millä resursseilla. Opetus ja tutkimus tuotetaan paikallistasolla. Strategiassa jää määrittelemättä, mitä ovat virtuaaliyliopiston vision opetus- ja tutkimuspalvelut, ja kuka ne tuottaa.

8. Strategiset päämäärät 2005 – 2010

"Yliopistojen opetuksen palveluista, prosesseista ja tietovarannoista merkittävä osuus on käytettävissä verkossa yhteisesti."

Kirjastojen aineistot ovat yksi opetuksen merkittävä tietovaranto. Opiskelijat tarvitsevat joustavassa ja liikkuvassa opiskelussa kirjoja, tieteellisiä lehtiä ja tietokantoja. Osa aineistosta on painettua ja osa elektronista. Opiskelijoiden liikkuvuus tuo uusia myös painetun aineiston tarpeita, joiden tyydyttämiseksi kirjastojen on hankittava lisää aineistoja ja parannettava aineiston liikkuvuutta eli kaukopalvelua. Kirjastojen lisensioimat verkkoaineistot ovat vain kunkin yliopiston omien opiskelijoiden ja tutkijoiden käytettävissä kampuksilla tai etäkäyttönä. Käyttöoikeuksien huomattava laajentaminen vaatisi lisärahoitusta. SVY:n tulisi yhdessä yliopistojen kirjastojen ja tietohallinnon sekä FinELibin kanssa valmistella periaatteet lisensioidun kirjallisuuden käyttöoikeuksista, niiden hallinnasta ja käyttäjien tunnistuksesta joustavassa opiskelussa.

"Opiskelijoiden ja opettajien liikkuvuus ja joustava opiskelu."

Opiskelijat tarvitsevat liikkuvassa ja joustavassa opiskelussa kirjastoilta aineistojen lisäksi myös tiloja ja työasemia.

"Virtuaalisten opintojen tarjonta ja käyttö kattaa kaikki tieteenalat."

Virtuaalisten opintojen tarjonnan tulisi kattaa myös informaatiolukutaidon opetuksen, koska erityisesti virtuaalisessa opiskelussa tarvitaan hyviä tiedonhankinta- ja käyttötaitoja ja hyviä tv-taitoja.

9. Kriittiset menestystekijät

Vaikuttavuus ja palvelukyky

Joustavan opiskelun yhtenä esteenä näemme kirjallisuuden saatavuuteen liittyvät ongelmat. Tämän esteen poistamiseksi tarvittavien linjausten ja resursoinnin tulisi olla valmiina ennen opiskelijoiden runsasta liikkuvuutta.

Tehokkaan verkko-opiskelun edellytyksiin kuuluu informaatiolukutaito, jonka kytkeminen opetuspalvelujen yhteisiin hankkeisiin on mielestämme luontevaa ja toivottavaa.

Prosessit, rakenteet ja kumppanuudet

Paikallista yhteistyötä ja jo toimivien verkostojen merkitystä tulisi korostaa kriittisenä menestystekijänä. Paikallisuus ja verkostomaisuus eivät ole toistensa vastakohtia, vaan verkostomainen toimintatapa edellyttää verkostoitumista myös paikallisella tasolla. Eri toimijoiden roolit ja vastuut tulisi määritellä.

Talous ja resurssit

Mikäli rahoitusohjan vahvistaminen tarkoittaa yliopistojen nyt saaman rahoituksen siirtymistä SVY:lle, putoaa yliopiston laitoksilta pohja kehittää SVY:n sisältöjä, virtuaaliopetusta ja niihin liittyviä tukipalveluja.

Opetusta ja tutkimusta ei voi olla ilman tietoresursseja. Haluamme tässä yhteydessä korostaa kansallisen elektronisen kirjaston FinELibin merkitystä ja rahoitustarvetta.

Tietotekniseen infrastruktuuriin kuuluu myös kirjastojen kirjallisuudentarjontaportaali Nelli, joka otetaan käyttöön yliopistoissa ensi vuoden alussa. Tietoteknisen infrastruktuurin yhteydessä on paikallaan tutkia myös kansalliskirjaston dokumenttiarkiston (Digital Objects Management System, DOMS) ohjelmiston soveltuvuus yliopistojen elektronisten aineistojen arkistoksi ja jakelukanavaksi.

Päivi Kytömäki
Suomen yliopistokirjastojen neuvoston puheenjohtaja